

WOORDENBOEK VAN DE VLAAMSE DIALEKTEN

RIJKSUNIVERSITEIT GENT
Seminarie voor Vlaamse Dialektologie
Blandijnberg 2
9000 GENT
tel. (091) 25.76.11
toestelnummer 4104

Vragenlijst 14^b

DE KUIPER (2)

Dialekt van :(stad, dorp, gehucht)
.....(gemeente)(provincie)

GESPROKEN DOOR :	OPGETEKEND DOOR :
Naam :	Naam :
Geboortejaar :	Geboortejaar :
Beroep :	Beroep :
Geboorteplaats :	Adres :
Geboorteplaats moeder :	
Geboorteplaats vader :	

A. De kuiperij in 't algemeen

Hoe noemt U in Uw dialekt:

1. Het maken van vaatwerk in hout? (kuipen)
.....
2. Iemand die dergelijk houtwerk vervaardigt? (kuiper, tonnemaker)
.....
3. Het bedrijf waar men houten vaatwerk vervaardigt? (kuiperij)
.....
4. De werkplaats waar men de duigen fatsoeneert? (werkwinkel)
.....
5. Welke naam gebruikt U voor de draad van het hout?
.....

B. Het te verwerken hout in het algemeen.

Hoe heet in uw dialekt:

6. een knoop of knoest in het hout ?
.....
7. Het hout van een boomstam onmiddellijk onder de schors (dit hout is niet geschikt voor de kuiperij, omdat het te zacht is).
.....

22. Hoe zag die kloofhamer eruit (Was hij rond ? In hout of ijzer?
Versterkt met banden ?

.....

23. Hoe noemt u het zware mes dat bij het kloven werd gebruikt ?

.....

24. Hoe noemt U de houten spieën die men gebruikt bij het kloven
van een stuk boomstam?

.....

25. Hoe noemt U de kloofbeitels als U die tenminste gebruikte?

!.....

26. de planken die door het kloven ontstaan ?

.....

27. Welke namen gebruikte U voor planken of duigen van een bepaal-
de afmeting, lengte of dikte?(duimplank, zesvoeter ...)

.....

28. Kent U het woord 'kleip' of 'klep'? Zo ja, wat is de juiste uit-
spraak en betekenis van dat woord?

.....

29. Werden de ruwe duigen door iemand anders gemaakt en aan U gele-
verd? Zo ja, hoe noemde U de persoon die die ruwe duigen maakte
en leverde?

.....

30. Welke verzamelnaam gebruikt U voor alle ruwe duigen bij elkaar?
(duighout)

.....

31. De gekloofde duigen werden naar lengte en dikte geklasseerd. Hoe
noemde U die bewerking?

.....

D. Eerste bewerking van de duigen

32. Werden de duigen bewerkt voor dat men ze buiten opstapelde om
te drogen ?

.....

33. Zo ja, hoe noemt men die bewerking ?

.....

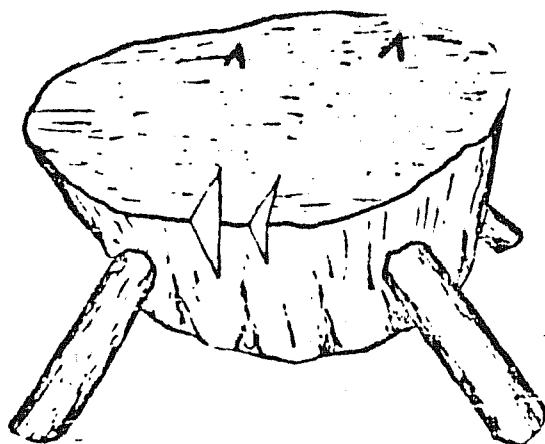
43. Hoe noemt U de bewerking die met dat werktuig werd uitgevoerd?

.....

44. Beide messen werden gebruikt om de duigen te bewerken. Trok men bij de bewerking van de duig die messen naar zich toe of stak men ze van zich weg?

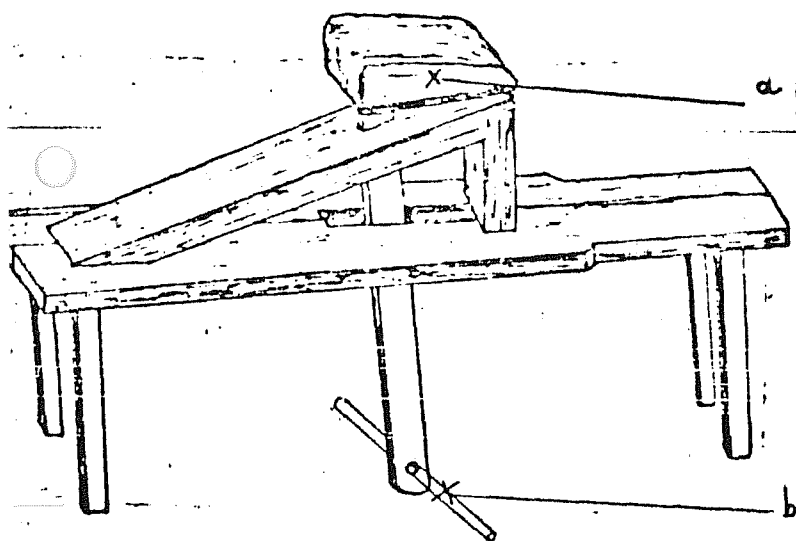
.....

45. De bewerking van de duigen gebeurde soms op een blok gemaakt van het aardeinde van een boom (zie tekening). Hoe noemde U die blok?

.....

46. Soms gebruikte de kuiper een soort werkbank (zie tekening) om de duigen te bewerken. Hoe heette die bank en haar onderdelen?

.....

47. Kan U in 't kort beschrijven hoe de duigen op die bank werden bewerkt (houding van de kuiper; positie van de duig). Eventueel kan U het op de tekening zelf verduidelijken.

56. Hoe noemt U het uiteinde van een duig ?

.....

57. Hoe noemt U de houtafval die bij het verwerken van de duig weg valt ?

.....

F. Het opzetten van een kuip.

58. Hoe heten de zware metalen hulp-banden die men gebruikt om de duigen tot een ton om te vormen ?

.....

59. Hoe heten, bij een ton waar 6 banden of hoepels omheengaan,
a) de band die het dichtst bij de bodem zit ?

.....

60. b) de band die daarop volgt ?

.....

61. c) de band die (bijna) om het dikste van de ton zit ?

.....

62. Bestaat er een aparte benaming voor de voorlopige band waarmee men de ton begint op te zetten ?

.....

63. Hoe noemt men: de duigen schikken in die eerste voorlopige band ?

.....

64. Als hij een ton begint op te zetten, gebruikt de kuiper een klem of een nijper die op de band geplaatst wordt om de eerste duig tegen te steunen. Kan U even uitleggen hoe die klem of nijper geplaatst werd ? Zat de klem over de band alleen of over de band en de eerste duig samen ?

Hoe noemde u die klem ? (arret, neuzenknijper, schalk, knaap...)

.....

65. Wat gebruikte U om de banden aan de binnenkant in te strijken om ze meer houvast te geven?

.....

66. Een ton wordt meestal in de open lucht of onder een afdak opgezet op een stenen vloer. Hoe noemt U die vloer?

.....

67. Hoe heet de hamer waarmee de beslagbanden worden vastgeslagen ?

.....

68. Bij het opzetten gebruikte men ook het hiernaast afgebeelde gereedschap.
Hoe heet dit ?

.....

G. Het sluiten van de ton

73 .. Als men de duigen heeft opgezet en ze aan één kant heeft omspannen met hoepels, zijn ze aan de andere kant ver uit elkaar geweken. Ook aan die kant moeten nu hoepels rond de duigen gebracht worden. Dit gebeurt door de ton over een vuur te zetten, waardoor het hout heet en plooibaar wordt. Hoe heet die bewerking ? (toevieren, sluiten, ... ?)

74. Om de ton te sluiten werd ze door een vuur binnenin verwarmd. Hoe noemt U die bewerking?

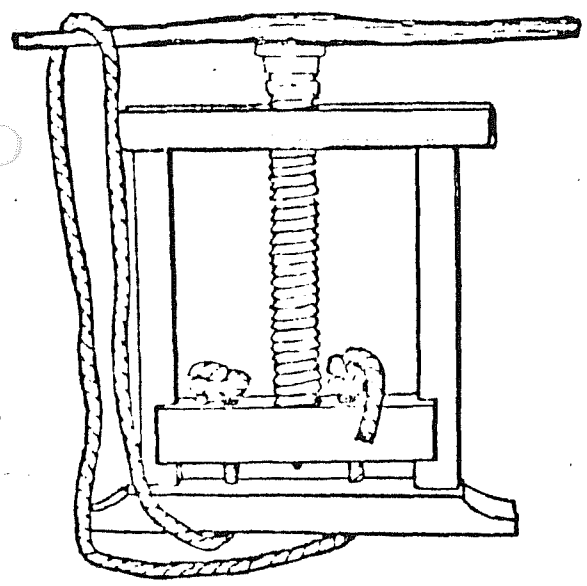
75.. Waarin werd dat vuur gestookt ?
- een ketel ? Zo ja, hoe heette die ?

76. - een ijzeren geraamte ? Zo ja, hoe heette dit ?

77 . - of was het een open vuur ?

78. De binnenkant van de ton of kuip werd soms opzettelijk geschroeid door het vuur dat men erin maakte. Hoe heette die bewerking en waarom deed men dat?

79. Hoe heet het hier afgebeelde toestel dat bij het sluiten van de ton werd gebruikt?

80. Hoe heet de bewerking die met dat toestel (vraag 36) werd uitgevoerd?

81. Zet men bij het sluiten van de ton soms de ton in haar geheel in een ketel kokend water? Zo ja, hoe noemt U die bewerking?

91. Kan u ons uitleggen waarom aan een kuip steeds een schuine kant (een "kim") werd gekapt ?

.....

92. Nadat de schuine kant aan de ton is gekapt, worden de duigen bovenaan "op de koppen" gladgeschaafd. Hoe heet die bewerking ?

.....

93. Hoe heet het werktuig waarmee de binnenkant van de ton wordt gladgeschaafd ?

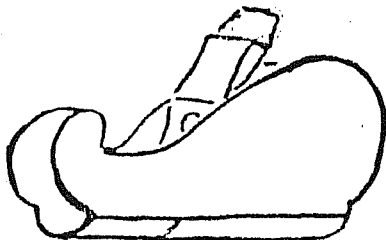
.....

94. Werd daarbij soms ook nog het hier afgebeelde werktuig gebruikt ? Kent u een benaming voor dit werktuig ?

.....

95. Gebruikte u een soort schaaf om de ton aan de binnenkant over de hele lengte glad te schaven met de draad van het hout mee ? (zie tekening)

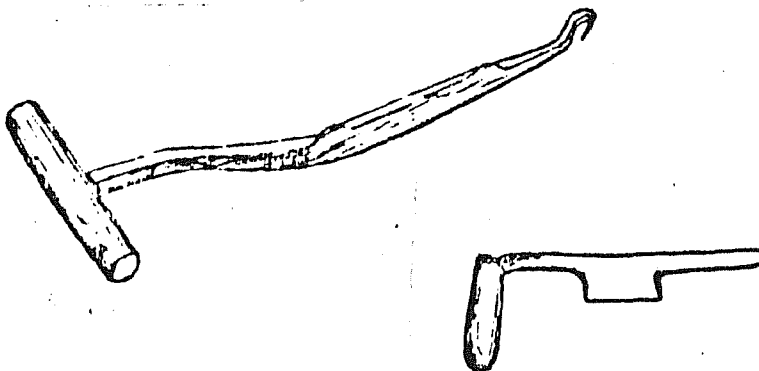
.....

96. Hoe zegt u: de hele binnenkant van de ton gladschaven met schaaf en trekmesen ? (de ton uittrekken)

.....

I. Het aanbrengen van de groeve in de wand van de ton.

97. Hoe heet het mes waarmee de ton aan de binnenzijde, daar waar de kroos zal worden gesneden, vlak snijdt ? (zie tekening).

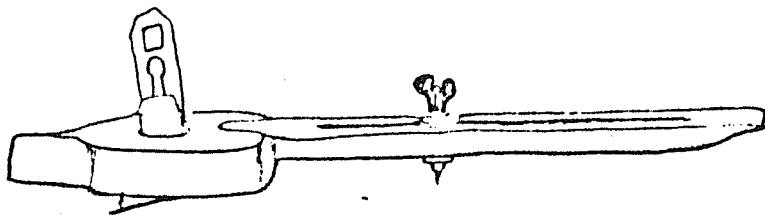

.....

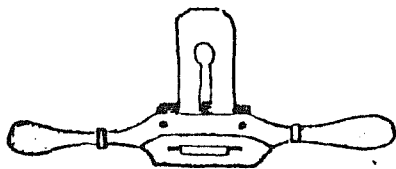
- 105 . de houten blokjes waarmee de plankjes worden verbonden ?
- 106 . de tweekoppige nagels waarmee die plankjes worden verbonden ?
- 107 . Dikwijls worden biezen tussen de plankjes van de bodem gelegd om te beletten dat de ton zou lekken.
- hoe heten die biezen ?
- 108 . - hoe zegt men : zulke biezen tussen de plankjes van de bodem leggen ?
- 109 . Werden de voegen tussen die plankjes soms ook met iets anders dichtgemaakt ?
- 110 . de passer waarmee de bodem wordt afgetekend ?
- 111 . de zaag waarmee men de bodem rondzaagt ?
- 112 . Hoe heet het vaatje of bankje waarop de bodem werd gelegd bij het rondzagen?
.....
- 113 . Staan de tanden van een zaag voor de bodem anders gericht dan bij de gewone timmermanszagen? Zo ja, waarom?

- 114 . De randen van de bodem werden schuin afgeschaafd of afgesneden. Hoe noemt U die bewerking?
.....

- 115 . Gebruikte men een aparte schaaf om de schuine rand aan te brengen aan de rondgezaagde bodem? Zo ja, hoe noemde U die?(zie tekening)

- 116 . Welk werktuig gebruikte U om de oppervlakte van de bodem mooi glad te schaven?(zie tekening).Hoe noemde U dat werktuig?(bastering)

125. Wat is het verschil tussen een aanbeeld en een begorie?

.....

126. Hoe noemt men dat uitslaan van die banden ? (opgeeren ?)

.....

127. In de definitieve banden werden gaatjes gemaakt waardoor later de klinknagels werden geslagen. Hoe noemde U de metalen blok met gaatjes waarop de band gelegd werd bij die bewerking?(de moer)

.....

128. Hoe noemde U de metalen stift die gebruikt werd om de gaatjes in de band te slaan?(doorslag, drevel)

.....

129. Hoe noemt U in Uw dialect een klinknagel?(zie tekening)

.....

130. Welk woord gebruikt U voor het aan elkaar klinken van de banden?

.....

131. Hoe heet de plaats op de band waar die band aan elkaar geklonken is?(de las ...)

.....

Als de banden klaar zijn, uitgeslagen en aan elkaar geklonken, worden één voor één de voorlopige beslagbanden van de ton verwijderd om ze te vervangen door definitieve hoepels.
Hoe heet in uw dialect :

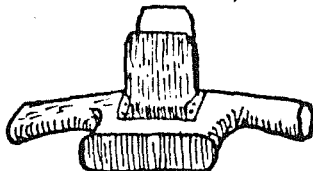
132. de hamer waarmee de definitieve hoepel wordt aangedreven ?

.....

133. of gebruikte men hierbij een bijzondere drijver of beitel ? Zo ja, hoe heet die ?

.....

134. de schaaf waarmee dan de buitenwand van de ton wordt gladgeschaafd ?

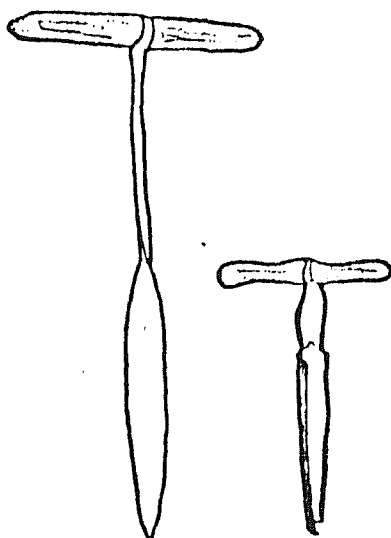

.....

135. dat gladschaven zelf ?

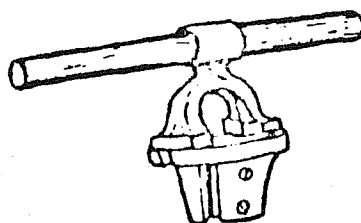
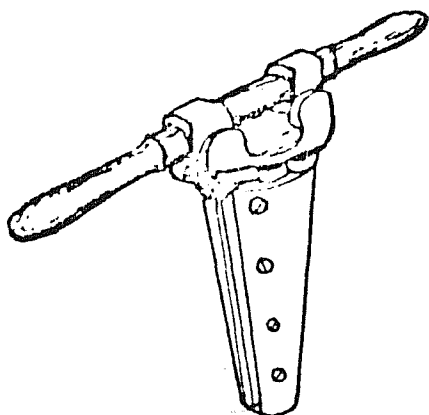
.....

143. Hoe heet de grotere schavende boor die het gat uitschaaft? (zie tekening)

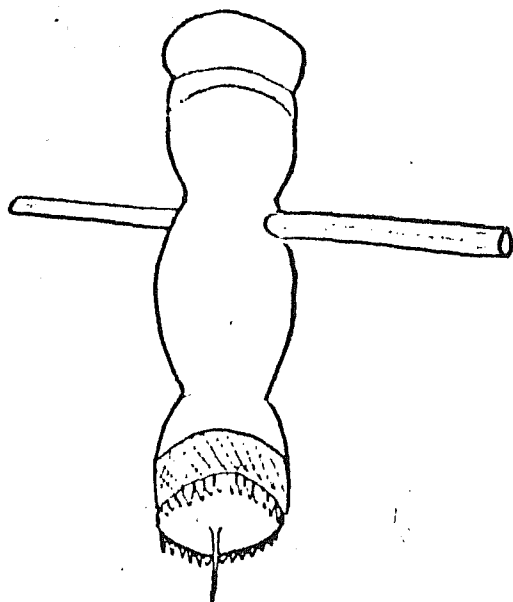
.....

144. Hoe heet de grote konisch staande schaaaf, waarmee men het gat vergroot? (zie tekeningen)

.....

145. Wat is de naam van het hier afgebeelde werktuig? Het is een rond paaltje met onderaan een cirkelvormige zaagrand om een gat uit te boren.

.....

153. Later komen er ook metalen stukken met een schroefdraad voor, die men in het bomgat schroeft. In dat metalen stuk wordt dan de metalen bom geschroefd. Hoe heet dat metalen stuk?

.....

154. Gebruikte U een hefboom om de metalen bom in het gat te wringen? Zo ja, hoe noemde U die?

.....

155. Van welke houtsoort is een houten bom vervaardigd? Waarom van die houtsoort?

.....

156. Van welk soort metaal is een metalen bom vervaardigd? Waarom van dat metaal?

.....

157. Welke naam gebruikte U voor de boor waarmee U het tapgat uitboorde?

.....

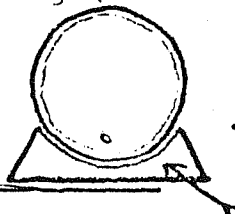
158. Wanneer het bomgat geboord is, wordt de ton gereinigd. Men giet er water in; men schudt ze heen en weer en men laat dan het water plots uit het bomgat gutsen. Hoe noemt U die bewerking?

.....

159. Werden de tonnen getest om te zien of ze wel waterdicht waren? Zo ja, hoe deed men dat en hoe noemde U die bewerking?

.....

160. Een liggende ton of vat werd in een kelder op een soort stelling gelegd. Hoe heet die stelling? (zie tekening)

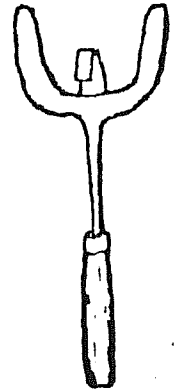

.....

161. Hoe heet het rieten hamertje waarmee men rond de bom sloeg om een houten bom uit het bomgat te doen komen? (tapethamer)

.....

174. Hoe heet de haak of hefboom die gebruikt wordt om banden over de duigen te trekken of om lekkende duigen achteruit te trekken bij reparaties. (zie tekeningen)

175. Dikwijls werden biezen gebruikt om de kieren tussen de duigen te herstellen. Welke soort biezen gebruikte U en waar haalde U die vandaan?

176. Welke behandeling ondergingen die biezen voor het gebruik. Hoe noemde U die bewerking?

177. Hoe heet het mes (of eventueel ander werktuig) dat men gebruikte om biezen in kieren te stoppen?

178. Wat gebruikte U om de ton bij elkaar te houden als U een kapotte duig weg moest nemen?

179. Soms moeten bij een reparatie de banden verkort worden. Hoe heet die bewerking?

180. Soms moeten de banden bij een reparatie opnieuw aangespannen worden. Hoe noemde U die bewerking?

Q. Allerlei

192. Waar haalde de kuiper gewoonlijk zijn gereedschap vandaan? Werd het gemaakt door de plaatselijke smid en timmerman? Kocht U het in een gespecialiseerde winkel en zo ja, waar?

193. Gebruikte U gereedschap van Engelse of Franse makelij?

.....

194. Kent U nog andere kuipers of hoepelsnijders in Uw streek die nog over hun ambacht kunnen vertellen? Kan U ons hun adres opgeven?

195. Kent U een fabriek waar vroeger of nu machinaal vaten werden vervaardigd? Kan U ons meedelen in welk dorp of stad zo'n fabriek bestond? Kan U ons ook een adres geven van iemand die nog over het machinaal kuipen kan vertellen?

R. Produkten

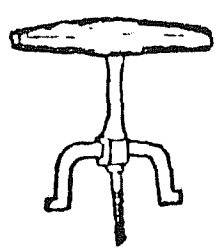
Wij willen u niet lastig vallen met gedetailleerde vragen over alle modellen en soorten vaatwerk dat de werkplaats van de kuiper placht te verlaten. Wij zijn echter toch zeer geïnteresseerd te weten, wat men zoal maakte. Wilt u zo vriendelijk zijn hier een opsomming te geven van de dialektnamen van de verschillende produkten van de kuiperij?

(vaatjes voor verschillende doeleinden, emmers, kuipen en kuipjes, voor veevoer en voor boter, voor huishoudelijk gebruik, beddekruikjes, karn-tonnen in verschillende modellen, enz...).

Ook is het mogelijk dat in de kuiperij verschillende namen gangbaar waren voor tonnen van verschillende inhoud. Zou u ook die namen kunnen opgeven? (een vat, een kiel, een kwartkiel, een vijfje, een acht, enz...)

196 . (vervolg)

e)

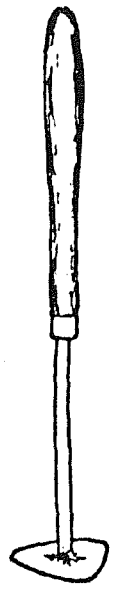
f)

g)

h)

- e)

f)

g)

h)